

4. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų apžvalga

(2011 m. liepos – gruodžio mėn.)

4.1. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. rugsėjo 27 d. sprendimas byloje

Alim prieš Rusiją (pareiškimo Nr. 39417/07)

Šioje byloje Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – ir Teismas) konstatavo, kad Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencija) 5 straipsnio 1 dalies f punktas (teisė į laisvę ir apsaugą) nebuvo pažeistas, tačiau būtų pažeistas Konvencijos 8 straipsnis (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą), jei Rusija išsiųstų iš šalies pareiškėją. Teismo sprendime, be kita ko, analizuojamas asmens sulaikymo, siekiant jį išsiųsti iš šalies, trukmės klausimas, pasisakoma dėl minėto Konvencijos 8 straipsnio taikymo oficialiai nacionalinės teisės normų nustatyta tvarka partnerystės neįregistravusiems asmenims, aptariami kriterijai, kurie turi būti įvertinti sprendžiant asmens išsiuntimo iš šalies klausimą, taip pat pasisakoma dėl Konvencijos 7 protokolo 1 straipsnio (procedūrinės garantijos užsieniečių išsiuntimo atveju) taikymo nelegaliai šalyje esantiems užsieniečiams.

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjas, Kamerūno pilietis, būdamas 14-os metų amžiaus, 1995 m. su Rusijos futbolo klubu sudarė sutartį kaip šio klubo žaidėjas, įgijo Rusijos vizą ir apsigyveno šioje šalyje. Dėl traumos baigęs sportininko karjerą, pareiškėjas 1998 m. įstojo į aukštojo mokslo įstaigą. Nustatyta, kad nuo maždaug 2003 ar 2004 metų jis, kaip sugyventinis, gyveno kartu su Rusijos piliete ir 2005 m. jiems gimė sūnus, kuriam buvo suteikta pareiškėjo pavardė ir tėvavardis. Kadangi 2006 m. už paskaitų nelankymą pareiškėjas buvo pašalintas iš universiteto, 2006 m. rugsėjo 9 d. buvo atšaukta jam išduota studento viza. Tų pačių metų spalio 25 d. pareiškėjo sugyventinė susilaukė dukters, ir nors jis dėl nežinomų priežasčių formaliai nepareiškė pripažįstantis tėvystę, mergaitei buvo suteiktas jo tėvavardis.

2006 m. lapkričio 3 d. pareiškėjas buvo suimtas ir tą pačią dieną teismas jam skyrė administracinę nuobaudą – 1 500 rublių pinigine baudą – dėl užsieniečio buvimo šalyje taisyklių pažeidimo. Pareiškėjas baudą sumokėjo ir teismo sprendimo neskundė, jam buvo išduota tranzitinė viza, kuri galiojo nuo 2006 m. lapkričio 7 d. iki 2006 m. lapkričio 16 d., tam, kad pareiškėjas galėtų palikti šalį. Tačiau iš šalies jis neišvyko. Teismui nurodė, kad negalėjo be priežiūros palikti savo ką tik antrą vaiką pagimdžiusios sugyventinės ir pirmo vaiko.

2007 m. sausio 11 d. pareiškėjas vėl buvo suimtas ir apklaustas nedalyvaujant

vertėjui bei advokatui. Apklauskos pabaigoje jam duotas pasirašyti rusų kalba surašytas pažeidimo protokolas. Tą pačią dieną pareiškėjas buvo nugabentas į apylinkės teismą, kuris pripažino pareiškėją padariusiu administracinį nusižengimą, skyrė piniginę baudą, nurodė jį išsiųsti iš šalies bei sulaikyti iki pastarasis sprendimas bus įvykdytas. Pareiškėjas (jo advokatas) pateikė apeliacinį skundą, tačiau apeliacinės instancijos teismas (rašytinio proceso tvarka) atsisakė jį tenkinti. Šis teismas sprendime nurodė, kad santykiai su Rusijos piliete negarantuoja teisės gyventi šalyje be išduoto leidimo, taip pat nurodė, kad pareiškėjas buvo informuotas apie savo teises, tačiau vertėjo atsisakė pasirašydamas protokole. Ginčui dėl pareiškėjo išsiuntimo iš šalies pasiekus Rusijos Aukščiausiąjį Teismą, pastarasis atsisakė tenkinti skundą, be kita ko, nurodydamas, kad vertėjo nepaskyrimas nebuvo pagrindas naikinti žemesnių grandžių teismų sprendimus, pareiškėjas nebuvo įregistravęs santuokos bei teismams nepateikti įrodymai, patvirtinantys pareiškėjo dviejų vaikų tėvystę. 2007 m. liepos 16 d. pareiškėjas paleistas, kad savo lėšomis išvyktų iš šalies, nes priverstinis vykdymas dėl biudžeto lėšų trūkumo buvo negalimas. Tačiau pareiškėjas neišvyko ir, kaip teigiama Teismui pateiktame rašte, po paleidimo su šeima slapstydamasis gyvena viename Rusijos regionų.

Neoficiali sprendimo apžvalga

Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 5 straipsnio 1 dalies pažeidimo (teisė į laisvę ir saugumą)

Apžvelgiamoje byloje buvo keliamas klausimas dėl pareiškėjo sulaikymo nuo 2007 m. sausio 11 d. iki tų pačių metų liepos 16 d. pagrįstumo. Pastarąjį sulaikymą Teismas pirmiausia pripažino administraciniu sulaikymu, patenkančiu į Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies f punkto aprašymą („kai žmogus teisėtai suimamas ar sulaikomas dėl to, kad negalėtų be leidimo įvažiuoti į šalį, ar kai imamasi veiksmų jį deportuoti ar išduoti kitai valstybei“). Vertindamas, ar toks sulaikymas buvo pagrįstas teisės aktais ir teisėtai, Teismas, susipažinęs su nacionaliniu teisiniu reguliavimu bei pateiktais įrodymais, iš esmės pripažino, kad nacionalinio teismo sprendimu sulaikyti pareiškėją nesiekta jam pakenkti, nebuvo pagrindo teigti, kad skiriant šį sulaikymą netinkamai taikyti atitinkami teisės aktai, todėl toks sulaikymas nebuvo neteisėtas Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies prasme.

Tačiau Teismas taip pat pažymėjo, kad Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies f punkte numatytas sulaikymas galimas tik vykstant išsiuntimo iš šalies procedūroms ir gali tęstis ne ilgiau, negu būtina pastarosioms procedūroms atlikti.

Kadangi, kaip nustatyta, sulaikymo metu, kuris truko apie 6 mėnesius, buvo atliekami veiksmai, susiję su asmens išsiuntimu iš šalies (teismuose buvo nagrinėjami pareiškėjo skundai dėl jo priverstinio išsiuntimo iš šalies; Kamerūno ambasadoje rūpintasi atitinkamais kelionės dokumentais, nes pareiškėjo paso galiojimas pasibaigė, ir kt.), nebuvo duomenų, jog valdžios pareigūnams paaikšėjus,

kad nebus galimybės pareiškėją išsiųsti iš šalies valstybės lešomis, nepagrįstai būtų buvę delsiama jį išleisti iš sulaikymo vietos, Teismas nusprendė, kad laikytasi procesinių reikalavimų ir Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies f punktas nebuvo pažeistas.

Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnio (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą)

Pareiškėjas taip pat kėlė klausimą dėl Konvencijos 8 straipsnio pažeidimo, teigdamas, jog jo išsiuntimas iš šalies turės neigiamas pasekmes jo šeimyniniam gyvenimui bei dviem mažamečiams jo vaikams. Nesutikdamas, kad gali būti pažeista minėta Konvencijos norma, atsakovas pirmiausia teigė, jog aptariamas Konvencijos straipsnis šiuo atveju netaikytinas, nes pareiškėjas su Rusijos piliete gyveno oficialiai neįregistruotą savo partnerystės.

Atsakydamas į pastarąjį pastebėjimą, Teismas priminė, kad Konvencijos 8 straipsnyje vartojama šeimos sąvoka nėra ribojama vien tik su vedybų esmę atitinkančiais santykiais, bet gali apimti ir kitus *de facto* šeimyninius ryšius, kai asmenys kartu gyvena nesudarę santuokos. Be to, tokiuose santykiuose gimęs vaikas yra *ipso jure* tokio šeimos vieneto dalimi nuo jo gimimo momento. Pats šeimyninio gyvenimo Konvencijos 8 straipsnio prasme buvimas ar nebuvimas yra fakto klausimas, į kurį atsakymas priklauso nuo realiai tarp asmenų susiklosčiusių ryšių. Atitinkamai įvertinęs visas reikšmingas faktines aplinkybes, susijusias su pareiškėjo ryšiais su minėta Rusijos piliete bei jo vaikais (gyvenimą kartu, tėvo vaidmens pripažinimą ir kt.), Teismas nusprendė, kad ginčo teisiniai santykiai pateko į Konvencijos 8 straipsnio reguliavimo sritį.

Toliau spręsdamas dėl pastarosios Konvencijos nuostatos pažeidimo, Teismas priminė, kad remiantis šiame tarptautiniame dokumente įtvirtintomis teisėmis, užsienio piliečiams nėra garantuojama atvykimo ar (ir) apsigyvenimo kitoje šalyje teisė, be to, saugant viešąjį interesą, valstybei paliekama teisė išsiųsti iš šalies teisės pažeidimus padariusius asmenis. Žinoma, tokie sprendimai turi būti priimami atsižvelgiant į tokias sąlygas, kaip būtinybė demokratinei visuomenei, teisėtumas, socialinis poreikis bei naudojamų teisių priemonių tinkamumas bei proporcingumas. Konvencijos 8 straipsnis neužtikrina atvykėliams absoliučios apsaugos, o kriterijai, kurie padeda įvertinti, ar išsiuntimas iš šalies buvo būtinas demokratinei visuomenei yra: (1) asmens padaryto teisės pažeidimo sunkumas; (2) kiek ilgai asmuo gyveno šalyje, iš kurios išsiunčiamas; (3) asmens elgesys po teisės pažeidimo padarymo; (4) į procesą įtrauktų asmenų pilietybės; (5) asmens šeiminei padėtis, santuokos trukmė bei kitos aplinkybės, įrodančios poros bendrą gyvenimą; (6) ar sutuoktinis iki pradedant bendrą gyvenimą žinojo apie asmens padarytus teisės pažeidimus; (7) ar šeimoje yra vaikų bei jų amžius; (8) sunkumai, su kuriais susidurtų asmens sutuoktinis grįžimo į gimtąją šalį atveju. Svarbu įvertinti ir tai, kiek šeimos perkėlimas gali pakenkti jos (šeimos) narių tarpusavio ryšiams, kokie jie

buvo gyvenant valstybėje narėje, ar nėra neįveikiamų kliūčių šeimai kaip visumai ar atskiriems nariams gyventi šalyje, į kurią jie gražinami. Kitas svarbus klausimas, ar kuriant šeimą bent vienas iš šių asmenų žinojo, kad kito asmens turimas imigracijos statusas yra laikinas ir anksčiau ar vėliau dėl to iškils grėsmė jų bendram šeimos gyvenimui.

Pastaruosius principus taikydamas apžvelgiamoje byloje susiklosčiusiai situacijai, Teismas pirmiausia pastebėjo, kad aptariamam atveju asmens išsiuntimas iš šalies pagrįstas nacionalinės teisės normomis ir kartu vertinamas kaip subsidiari baudmė už pakartotinį užsieniečių gyvenimo šalyje taisyklių pažeidimą – pareiškėjas buvo atsakingas už būtinos užsieniečių registracijos neatlikimą (toks pažeidimas pagal nacionalinę teisę priskiriamas prie nesunkių administracinių pažeidimų).

Toliau, įvertinęs faktines aplinkybes, Teismas pažymėjo, kad 2006 m. rugsėjo mėn. pasibaigus gyvenimo Rusijoje vizai dėl nutrūkusių studijų universitete, pareiškėjas apskritai neturėjo galimybės įteisinti savo gyvenimo Rusijoje remiantis nacionaliniais įstatymais. Iš tiesų pagal nacionalinę teisę, pasibaigus vizos terminui, asmuo nedelsiant turi išvykti iš Rusijos, išskyrus atvejus, kai dar dokumento galiojimo laikotarpiu asmuo gavo naują leidimą arba jį prasitęsė (buvo pradėta pratęsimo procedūra). Pareiškėjas tam, kad galėtų įgyti teisinę galimybę iš naujo prašyti leidimo pakartotinai atvykti į Rusijos teritoriją, pirmiausia turėjo iš šios šalies išvykti ir vėliau vėl į ją atvykti. Būtent sudarant jam sąlygas išvykti iš šalies, pareiškėjui buvo išduota minėta tranzitinė viza, kuri galiojo nuo 2006 m. lapkričio 7 d. iki 2006 m. lapkričio 16 d. Tačiau, kaip minėta, jis neišvyko aiškindamas tuo, kad turėjo rūpintis ką tik pagimdžiusia žmona bei sūnumi.

Teismas tokį pareiškėjo elgesį įvertino kaip nepakankamai atidų, ir būtent nulėmė, kad pareiškėjas pasiekė „aklavietę“ dėl imigracijos statuso Rusijoje. Pažymėjo ir tai, kad pareiškėjui teisinė atsakomybė iškilo ne dėl gyvenimo šalyje neturint leidimo, bet dėl to, kad nesilaikė privalomos registracijos procedūrinių reikalavimų. Teismas taip pat sutiko su Rusijos argumentu, kad tokį ilgą laiką gyvenant Rusijoje pareiškėjas turėjo bent jau šiek tiek išmokti rusų kalbą, todėl pildant dokumentus, pareiškėjas turėjo iš esmės suprasti jam paaiškintas jo teises, tačiau, atsižvelgęs į užsieniečių gyvenimo šalyje registracijos taisykles ir registravimo procedūras, vis tik pripažino, kad ginčo veiksmų atlikimo metu pareiškėjui galėjo kilti dėl to neaiškumų.

Teismo nuomone, valstybės taikyta išsiuntimo iš šalies priemonė galėtų būti traktuojama ir kaip prevencija, siekiant užkirsti kelią bendriems ar pakartotiniams tokio pobūdžio pažeidimams. Nacionalinių įstatymų įgyvendinimas, kada už administracinę teisės pažeidimą taikomas išsiuntimas iš šalies, savaime nepažeidžia Konvencijos 8 straipsnio. Ne Teismo kompetencijoje buvo nagrinėti valstybės narės nustatytas imigracijos sąlygas *in abstracto*, tačiau jis svarstė, kaip šios sąlygos buvo įgyvendinamos *in concreto* ir kokį poveikį turėjo pareiškėjui Konvencijos 8 straipsnio kontekste.

Šiuo aspektu Teismas pažymėjo, kad apribojant tokias asmens teises, kurios

saugomos Konvencijos, valstybė būtinai turi neperžengti apribojimo ribų. Nors Konvencijos 8 straipsnis ir nenustato procedūrinių reikalavimų, priimant sprendimą apriboti žmogaus teises svarbu įvertinti, kad ribojimas būtų teisingas ir atitiktų Konvencijos 8 straipsnio saugomus interesus.

Teismo netenkino tai, kaip nacionalinis apeliacinės instancijos teismas faktiškai ir teisiškai vertino pareiškėjo šeimos gyvenimą ir galiausiai priėmė sprendimą išsiųsti pareiškėją iš šalies. Kaip jau buvo minėta, pastarasis teismas visiškai nevertino Konvencijos principų, susijusių su privačiu ir šeimos gyvenimu, o kaip teisėtas tikslas apribojant pareiškėjo teises buvo nurodytas visuomenės saugumas ir tvarka, nors šis nacionalinis teismas visiškai neįvertino, kiek pareiškėjo buvimas šalyje kėlė grėsmę visuomenės saugumui.

Teismas taip pat pastebėjo, kad nacionalinis teismas nei surengė pareiškėjo apklausą, nei apklausė Rusijos pilietę, su kuria jis gyveno. Be to, pagal Rusijos nacionalinius įstatymus, po priverstinio išsiuntimo asmuo penkerius metus negali grįžti į šalį bei šiuo laikotarpiu neišduodamas leidimas apsigyventi šalyje. Todėl valstybė turėjo priimti sprendimą, kuris geriausiai atitiktų pareiškėjo vaikų interesus, užtikrintų šeimos kultūrinių, socialinių ryšių palaikymą su Kamerūnu ir Rusija.

Šiomis aplinkybėmis Teismas padarė išvadą, kad vien nacionalinių taisyklių, nustatytų užsienio piliečiams, nesilaikymas nenusvėrė fakto, kad pareiškėjas Rusijoje gyveno pakankamai ilgą laiką, turėjo bendrą namų ūkį su Rusijos piliete bei susilaukė dviejų vaikų. Atitinkamai buvo konstatuota, kad pareiškėjo išsiuntimo iš šalies atveju būtų pažeistas Konvencijos 8 straipsnis.

Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 7 protokolo 1 straipsnio (procedūrinės garantijos užsieniečių išsiuntimo atveju) pažeidimo

Toliau pareiškėjas teigė, kad jam nebuvo tinkamai atstovaujama Rusijos teismuose sprendžiant jo išsiuntimo iš šios šalies klausimą. Tačiau atsakovas nurodė, kad nuo 2006 m. rugsėjo 9 d. pareiškėjas gyveno šalyje neteisėtai, todėl Konvencijos 7 protokolo 1 straipsnis šiuo atveju yra netaikytinas. Tokią Rusijos poziciją palaikė ir Teismas, konstatavęs, kad skundas šioje dalyje neatitiko *ratione materiae* ir todėl buvo atmestinas.

Teismas įpareigojo Rusiją sumokėti pareiškėjui 9 000 eurų neturtinės žalos kompensaciją bei apmokėti 800 eurų bylinėjimosi išlaidas.

4.2. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. lapkričio 22 d. sprendimas byloje *Andreyev prieš Estiją* (pareiškimo Nr. 48132/07)

Europos Žmogaus Teisių Teismas konstatavo buvus Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalies (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą) pažeidimą. Byloje iš esmės buvo sprendžiamas valstybės atsakomybės už netinkamą valstybės skirto gynėjo pareigų atlikimą klausimas.

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjas *Sergei Andreyev* (gimęs 1961 m., Rusijos pilietis, iki suėmimo gyvenęs Narvos mieste (Estija) 2006 m. lapkričio 3 d. paskelbta apygardos teismo sprendimo rezoliucine dalimi buvo nuteistas už daugkartinį mažametės dukros išprievartavimą, skiriant jam devynerių metų laisvės atėmimo bausmę. Vėliau supaprastinto proceso tvarka jam skirtos bausmės laikas buvo sutrumpintas trečdaliu. Po rezoliucinės dalies paskelbimo pareiškėjas informavo teismą apie ketinimą sprendimą apskusti. Visas sprendimo tekstas buvo paskelbtas 2006 m. lapkričio 22 d., sprendimo rezoliucinėje dalyje numatant išsiuntimą iš šalies atlikus bausmę bei dešimties metų draudimą atvykti į Estiją.

Pareiškėjas pateikė apeliacinį skundą dėl bausmės sušvelninimo ar panaikinimo, įskaitant ir nurodymą išsiųsti jį iš šalies. Jis taip pat pateikė prašymą, kad teismo posėdis vyktų be jo, tačiau dalyvaujant advokatui, kuris jam atstovavo pirmosios instancijos teisme. Paskyrus teismo posėdžio datą paaiškėjo, kad pareiškėjo advokatas dalyvauti negalės, todėl teismas paskyrė naują (valstybės skiriamą) gynėją. 2007 m. kovo 5 d. paskelbtame sprendime paliktas galioti nepakeistas ankstesnis sprendimas.

Pareiškėjas sprendimo tekstą, išverstą į rusų kalbą, gavo 2007 m. kovo 15 d. 2007 m. balandžio 13 d. (penktadienį) kalėjimo prižiūrėtoji pareiškėjas įteikė savo rašytą kasacinį skundą, kuris buvo perduotas teismui balandžio 16 d. (pirmadienį). Pareiškėjas taip pat susisiekė su abiem advokatais, kad valstybės skirtas gynėjas pateiktų skundą, tačiau gynėjas skundą pateikė tik 2007 m. balandžio 23 d. Kasacinės instancijos teismas pareiškėjo skundą atmetė dėl to, kad skundą pateikė jo advokatas, o advokato pateiktą skundą atmetė dėl praleisto skundo padavimo termino. 2007 m. gegužės 15 d. valstybės skirtas gynėjas pateikė prašymą dėl skundo pateikimo termino atnaujinimo, tačiau šis prašymas atmestas kaip nepagrįstas. Buvo atmestas ir vėliau paties pareiškėjo pateiktas analogiškas prašymas.

2007 m. rugsėjo 17 d. pareiškėjas Estijos advokatų asociacijai pateikė skundą dėl minėto valstybės skirto gynėjo delsimo, nulėmusio termino pateikti kasacinį skundą praleidimą, tokiu būdu apribojant pareiškėjo teisę į teisminę gynybą. Pagal šį skundą buvo pradėtas tyrimas ir 2007 m. gruodžio 12 d. Estijos advokatų asociacijos

Garbės teismas priėmė sprendimą, jog pareiškėjui apeliacinės instancijos teisme atstovavęs advokatas turėjo išsiaiškinti apie pareiškėjo ketinimus teikti skundą, o to nepadaręs pažeidė Estijos advokatų asociacijos etikos kodeksą. Dėl to jam buvo paskirta drausminė nuobauda – papeikimas.

Neoficiali sprendimo apžvalga

Teismui pateiktame pareiškime pareiškėjas teigė, kad dėl jam valstybės skirto gynėjo aplaidumo jis prarado teisę pateikti kasacinį skundą.

Šiuo aspektu Teismas pirmiausia pažymėjo, kad iš Konvencijos kylančių įsipareigojimų kontekste, valstybių narių atsakomybę lemia jų valdymo institucijų veiksmai. Advokatas, nors ir paskirtas valstybės, negali būti priskiriamas prie pastarųjų institucijų. Kadangi advokatams yra suteikiama nepriklausomybė valstybės atžvilgiu, konkrečios bylos vedimo klausimas iš esmės yra sprendžiamas tik tarp ginamojo ir jo gynėjo, nepriklausomai nuo to, ar gynėjas paskirtas valstybės, ar apmokamas privačiai. Todėl, išskyrus išimtinius atvejus, iš Konvencijos negali būti kildinama valstybės narės atsakomybė už gynėjo veiksmus. Remiantis Konvencijos 6 straipsnio 3 dalies c punktu, kompetentingų valstybės institucijų įsikišimas į minėtus santykius galimas tik kai gynėjo veiksmai aiškiai neužtikrina tinkamo ginamojo atstovavimo.

Toliau Teismas taip pat priminė, kad Konvencijos nuostatomis garantuojamos ne teorinės ar iliuzinės, bet realios ir efektyvios žmogaus teisės bei laisvės, taip pat ir teisė į efektyvią pažeistų teisių teisminę gynybą. Nors pati teisė į ginčo nagrinėjimą teisme nėra absoliuti – ją riboja įvairūs reikalavimai, tačiau šie ribojimai negali būti tokie, kad apribotų asmens teisę iš esmės. Šie ribojimai, remiantis Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi, galimi tik siekiant teisėtų tikslų bei atsižvelgiant į proporcingumo reikalavimus. Nors Konvencija neįpareigoja valstybių narių įsteigti apeliacinius ar kasacinius teismus, tačiau, jei tokie teismai egzistuoja, šiuose teismuose irgi turi būti laikomasi Konvencijos 6 straipsnio reikalavimų.

Analizuodamas apžvelgiamoje byloje susiklosčiusią faktinę situaciją, Teismas nurodė būtinybę įvertinti, kiek valstybė yra atsakinga už ginčo situacijos atsiradimą. Šiuo aspektu buvo pažymėta, kad atsižvelgiant į advokato profesijos nepriklausomumą, nėra įmanoma valstybei užkirsti bet kokią advokato aplaidumą. Tačiau valstybė narė turi sukurti tokią teisinę sistemą, kuri užtikrintų pagarbą visoms Konvencija garantuojamoms teisėms, taip pat ir teisei į teisingą teismą.

Šiame kontekste Teismas pažymėjo, kad pareiškėjas neturėjo pagrindo skūstis dėl jam paskirto gynėjo iki buvo praleistas terminas kasaciniam skundui paduoti. t. y., kai jis kreipėsi į Aukščiausiąjį Teismą, tačiau jam buvo atsakyta, kad tiek jo, tiek jo advokato skundus atsisakyta priimti, o prašymai dėl termino skundui paduoti atnaujinimo atmesti kaip nepagrįsti. Ir nors pareiškėjas pasinaudojo teise apskūsti advokato veiksmus Estijos advokatų asociacijos Garbės teismui, nacionalinė teisė, įskaitant ir teismų praktiką, nenumatė jokių nuostatų, *inter alia* susijusių su galimybe atnaujinti praleistą terminą skundui paduoti, kai minėtas Garbės teismas pripažįsta

advokatą netinkamai vykdžiusį savo pareigas. Vertindamas, ar pareiškėjas turėjo galimybę kreiptis į kasacinį teismą dėl proceso ginčo byloje atnaujinimo, Teismas, susipažinęs su nacionaliniu reguliavimu bei nacionalinių teismų praktika, pažymėjo, kad proceso atnaujinimas yra išskirtinė procedūra, taikoma tik išskirtiniais atvejais, negalinti būti pripažinta bendro baudžiamojo proceso dalimi.

Atsižvelgdamas į tai, kas paminėta anksčiau, Teismas nusprendė, jog nors pareiškėjui buvo skirta nemokama teisinė pagalba kreipiantis į kasacinės instancijos teismą, ir nepaisant faktinės aplinkybės, jog jis padarė viską, ko iš jo būtų pagrįstai reikalaujama, jam paskirto advokato nesugebėjimas tinkamai atlikti priskirtas pareigas ir kitų priemonių, galinčių tinkamai pašalinti padarytą pažeidimą, nebuvimas atėmė pareiškėjo teisę į teisminę gynybą Aukščiausiajame Teisme. Todėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis Teismo buvo pripažinta pažeista, įpareigojant Estiją sumokėti pareiškėjo naudai 1 000 eurų dydžio neturtinės žalos kompensaciją.

4.3. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. spalio 20 d. sprendimas byloje

Nejdet Şahin ir Perihan Şahin prieš Turkiją (pareiškimo Nr. 13279/05)

Šioje byloje Europos Žmogaus Teisių Teismas (Didžioji kolegija) nusprendė, kad Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalis (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą) nebuvo pažeista. Apžvelgiamoje byloje iš esmės buvo sprendžiamas klausimas dėl nacionalinių teismų, esančių atskirose ir savarankiškose teisminių institucijų sistemos šakose, praktikos išsiskyrimo.

Faktinės aplinkybės

Nustatyta, jog pareiškėjų *Nejdet Şahin* ir *Perihan Şahin* (Turkijos piliečiai) sūnus, kuris buvo karinių oro pajėgų pilotas, žuvo 2001 m. gegužės mėn. vykdant karinę antiteroristinę operaciją. Po šio įvykio pareiškėjai kreipėsi į Turkijos pensijų fondą pateikdami paraišką dėl papildomos pensijos, šį prašymą grįsdami nacionalinio įstatymo nuostata dėl papildomos pensijos patyrus teroristinį išpuolį. Tačiau pastarasis fondas šią paraišką atsisakė tenkinti.

2003 m. balandžio 1 d. pareiškėjai kreipėsi į Ankaros administracinį teismą, kuris atsisakė priimti ieškinį, teigdamas, kad šis ginčas jam yra neteisingas, bei nurodydamas kreiptis į Aukščiausiąjį karo administracinį teismą. Atitinkamai pareiškėjai kreipėsi į pastarąjį teismą, savo teisę į aptariamą išmoką, be kita ko, grįsdami Ankaros administracinio teismo keturiais sprendimais, kuriais buvo tenkinti analogiški to paties įvykio metu žuvusių karių artimųjų prašymai,

Tačiau 2004 m. birželio 10 d. Aukščiausiasis karo administracinis teismas skundą atmetė. Tas pats teismas atmetė ir 2004 m. liepos 6 d. pareiškėjų apeliacinį skundą dėl minėto 2004 m. birželio 10 d. sprendimo.

Neoficiali sprendimo apžvalga

Teismui pateiktame pareiškime buvo keliamas Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo klausimas. Apibendrinant pareiškėjų argumentus, iš esmės matyti, jog pastarosios nuostatos pažeidimą jie kildino iš aplinkybės, kad jų ginčą išnagrinėję karo administraciniai teismai priėmė visai kitokius sprendimus, nei tame pačiame įvykyje žuvusių asmenų artimųjų skundus nagrinėję bendrieji administraciniai teismai. Susipažinęs su pateiktais administracinių teismų ir Aukščiausiojo karo administracinio teismo sprendimais, Teismas pripažino, jog iš tiesų šiuose sprendimuose tų pačių faktinių aplinkybių teisinės pasekmės buvo vertinamos skirtingai.

Spręsdamas, ar pastarieji teismų sprendimų neatitikimai (praktikos išsiskyrimas) lėmė Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimą, Teismas pirmiausia pastebėjo, jog Turkijos teismų sistemoje bendrieji administraciniai teismai (kuriems priskirtinas minėtas Ankaros administracinis teismas) ir specialiąją kompetenciją turintys karo administraciniai teismai, yra savarankiški, vienas nuo kito nepriklausantys, skirtingos jurisdikcijos teismai. Pasak Teismo, tokioje sistemoje, kurioje egzistuoja keli aukščiausieji teismai, turintys paraleliai ir tuo pačiu metu aiškinti teisę, gali būti objektyviai neįmanoma iš karto užtikrinti teisės aiškinimo vienodumą, todėl tam tikras teismų praktikos išsiskyrimo laikotarpis gali būti toleruojamas ir vertinamas, kaip nepažeidžiantis teisinio tikrumo. Teismas nurodė, kad tokia sistema kaip Turkijoje, kur veikia keli aukščiausieji teismai, nepriklausantys vienai bendrai hierarchinei teismų struktūrai, pati savaime Konvencijos nepažeidžia.

Iš tiesų du atskirą jurisdikciją turintys teismai, sprendami konkrečias bylas, gali prieiti prie skirtingų, tačiau vienodai racionalių ir pagrįstų išvadų dėl to paties teisės klausimo tų pačių (ar panašių) faktinių aplinkybių vertinimo kontekste. Atskirų teismų požiūrio skirtumai gali būti tiesiog neišvengiamas teisės aiškinimo ir jo pritaikymo konkrečioje byloje proceso padarinys. Šie požiūrio skirtumai, kaip minėta, gali būti toleruojami, kai nacionalinė teisės sistema sugeba juos pašalinti. Apžvelgiamoje byloje aptariamam atveju Teismas nurodė, kad Turkijos Aukščiausiasis administracinis teismas bei Aukščiausiasis karo administracinis teismas šiuo atveju turi galimybę patys išspręsti teismų praktikos skirtumus arba nusprendę vienodai aiškinti ir taikyti teisę, arba griežtai laikydamiesi šių teismų kompetenciją atskiriančių ribų¹.

Pažymėjęs, jog ginčo atveju Aukščiausiojo karo administracinio teismo

1 Paminėtina, kad apžvelgiamoje byloje buvo nustatyta, jog ginčams dėl teismingumo tarp skirtingos kompetencijos teismų Turkijoje veikė specialus Teisingumo Ginčų Teismas. Būtent pastarasis teismas pagal Ankaros administracinio teismo kreipimąsi nusprendė, jog pareiškėjų skundas nagrinėtinas Aukščiausiajame karo administraciniame teisme. Tačiau net ir po tokio specialaus teismo sprendimo dėl ginčų teismingumo, bendrieji administraciniai teismai ir toliau priiminėjo bei iš esmės nagrinėjo analogiškus skundus, jų neperduodami karo administraciniams teismams.

sprendimas buvo motyvuotas, o pagal Turkijos Teisingumo Ginčų Teismo sprendimą pareiškėjų skundas dėl minėto fondo atsisakymo skirti išmokas buvo teisingas būtent šiam teismui, Teismas nusprendė, kad nacionalinių teismų sprendimų nuoseklumo klausimai šiuo atveju turi būti pirmiausiai sprendžiami nacionaliniu lygiu, nesikišant šiai tarptautinei teisminei institucijai. Tad konstatuota, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis nebuvo pažeista.

4.4. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. gruodžio 13 d. sprendimas byloje *Laduna prieš Slovakiją (pareiškimo Nr. 31827/02)*

Šioje byloje Europos Žmogaus Teisių Teismas konstatavo, kad buvo pažeistas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 14 straipsnis (diskriminacijos uždraudimas) taikant jį kartu su Konvencijos 8 straipsniu (teisė į privatus ir šeimos gyvenimo gerbimą). Konvencijos 13 straipsnis (teisė į veiksmingą teisinės gynybos priemonę) bei Konvencijos 1 protokolo 1 straipsnis (nuosavybės apsauga) nebuvo pažeisti. Apžvelgiamoje byloje iš esmės buvo aiškinamasi, ar kardomąjį kalinimą atliekantys asmenys priskiriami tai pačiai asmenų grupei kaip ir laisvės atėmimo bausmę atliekantys asmenys diskriminacijos ir teisės į privatų gyvenimą kontekste. Byloje taip pat svarstytas nuosavybės teisės apribojimo, kai įkaltas asmuo dalį iš artimųjų gautų pajamų privalo skirti jo skolai valstybei padengti, teisėtumo klausimas.

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjas *Peter Laduna* pareiškimo Teismui pateikimo metu atliko laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmę *Leopoldov* kalėjime (Slovakija). Nustatyta, kad nuo 2001 m. rugsėjo 1 d. iki 2006 m. vasario 9 d. pareiškėjui, įtariant jį padarius keletą sunkių nusikaltimų, buvo skirtas kardomasis kalinimas, po kurio jis pradėjo atlikti teismo skirtą laisvės atėmimo bausmę.

Kardomojo kalinimo metu pareiškėjas pateikė keletą skundų Kalėjimų administracijai dėl blogų gyvenimo sąlygų, taip pat ir dėl trumpo artimųjų vizitų laiko, teisės įsigyti maistą kalėjime ribojimo, karšto vandens trūkumo kameroje, bendravimo su kitais kaliniais stokos. Jis taip pat skundėsi, kad laisvės atėmimo bausmę atliekantys kaliniai turėjo daugiau teisių negu asmenys kardomojo kalinimo metu. Tačiau visus šiuos skundus Kalėjimų administracija pripažino nepagrįstais, motyvuodama tuo, kad kalinimo sąlygos atitiko teisės aktuose numatytus reikalavimus.

Nustatyta ir tai, kad pareiškėjas tiek kardomojo kalinimo metu, tiek laisvės atėmimo bausmės atlikimo metu buvo įpareigotas pusę jam artimųjų atsiunčiamų pinigų skirti jo skolai valstybei padengti (pastaroji skola susidarė dėl bylinėjimosi

teisme, taip pat dėl įstatyminės pareigos prisidėti prie jo išlaikymo kalėjime), o už šios pareigos nevykdymą jam būtų buvę draudžiama įsigyti papildomų maisto produktų kalėjimo parduotuvėje. 2003 m. sausio 16 d. pareiškėjas pateikė skundą generaliniam prokurorui dėl žmogaus teisių pažeidimo, taip pat ir dėl minėtos skolos mokėjimo, tačiau šis jo skundas irgi buvo atmestas.

Nustatyta ir tai, kad visą kardomojo kalinimo laikotarpį pareiškėjas neturėjo galimybės žiūrėti televizijos ir klausyti daugiau nei dviejų radijo stočių, nors tokia teisė nuteistiems ir laisvės atėmimo bausmę atliekantiems kaliniams buvo suteikta (numatyta galimybė stebėti televizijos programas bendrame kambaryje, leidžiama turėti asmeninius radijo imtuvus). Be to, per beveik visą kardomojo kalinimo laikotarpį kameroje pareiškėjas buvo laikomas vienas.

Neoficiali sprendimo apžvalga

Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 14 straipsnio (diskriminacijos uždraudimas), taikant kartu su 8 straipsniu (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą), pažeidimo

Pareiškėjas skundėsi, kad kardomojo kalinimo metu jo teisių apimtis buvo kur kas siauresnė negu kalinių, atliekančių įkalinimo bausmę. Pirmiausia jis teigė, kad jam leidžiamų susitikimų su lankytojais laikas buvo trumpesnis negu nuteistųjų, drausta tiesiogiai bendrauti su lankytojais (jis nuo lankytojų buvo atitvertas ir bendraudavo per telefono ragelį). Nurodė ir tai, kad jam buvo leidžiama klausytis tik dviejų radijo stočių ir neleista žiūrėti televizijos programų, kai tuo tarpu kiti kaliniai turėjo radijo imtuvus savo kamerosse ir galėjo žiūrėti televiziją bendrosiose patalpose. Be to, jam buvo neprieinami kultūros, sporto bei kiti užsiėmimai. Pareiškėjas manė, kad kardomąjį kalinimą atliekantis ir teismo sprendimu kaltu nepripažintas asmuo neturėtų būti blogesnėje padėtyje negu nuteisti asmenys.

Vertindamas šiuos argumentus Teismas pirmiausia priminė, kad Konvencijos 14 straipsnis reguliuoja situacijas, kai su asmenimis panašiose situacijose yra elgiamasi skirtingai be pateisinamos priežasties. Ši teisė negali egzistuoti savarankiškai, nes ji galioja tik teisėms ir laisvėms, kurios saugomos Konvencija ir jos protokolais. Kad būtų konstatuotas Konvencijos 14 straipsnio pažeidimas, būtina, jog bylos faktinės aplinkybės patektų į Konvencija ir protokolais reguliuojamą santykių sferą.

Toliau vertindamas, ar pareiškėjo nurodomas pažeidimas patenka į Konvencijos 8 straipsnio taikymo sritį, Teismas nurodė, kad kardomasis kalinimas, kaip ir kitos laisvę ribojančios priemonės, nustato ribojimus asmeniui ir šeimos gyvenimui. Todėl laiko ir susitikimų su šeima ribojimas asmeniui, kuriam skirtas kardomasis kalinimas, pats savaime nereiškia Konvencijos 8 straipsnio pažeidimo.

Tai, kad pareiškėjui nebuvo leidžiama žiūrėti televizijos, tam tikromis aplinkybėmis galėtų reikšti Konvencijos 8 straipsnio pažeidimą, kuris apima ir teisę

turėti kontaktą su išoriniu pasauliu, ir teisę į asmeninį tobulėjimą. Šis užsiėmimas galėtų būti traktuojamas ir kaip priemonė palaikyti tokio asmens kaip pareiškėjas, kuriam ilgą laiką buvo taikomas kardomasis kalinimas, psichinį stabilumą. Asmens psichinio stabilumo apsauga yra būtina siekiant tinkamai įgyvendinti teisę į privatų gyvenimą. Tačiau toks vertinimas nereiškia, kad galimybės žiūrėti televizijos programas neturėjimas savaime sąlygoja Konvencijos 8 straipsnio pažeidimą.

Toliau vertindamas, ar ginčo atvejai pateko į Konvencijos 14 straipsnio taikymo sritį, Teismas pirmiausia nurodė, kad vien faktas, jog pareiškėjui buvo taikomas kardomasis kalinimas, lėmė, kad jis pateko į sąvoką „diskriminacija dėl kitokio statuso“ minėtos Konvencijos nuostatos prasme. Tačiau tam, kad kultų problema minėto straipsnio taikymo požiūriu, būtina, jog būtų skirtingai traktuojami asmenys, esantys analogiškose ar pakankamai panašiose situacijose.

Sąlygos dėl buvimo „analogiškose situacijose“ tenkinimui nereikia, kad atitinkamos asmenų grupės būtų identiškos. Vien faktas, kad pareiškėjui buvo skirtas kardomasis kalinimas, o kiti kaliniai atliko laisvės atėmimo bausmę, pats savaime neuždraudžia taikyti Konvencijos 14 straipsnio. Atitinkamai, atsižvelgęs į byloje susiklosčiusios konkrečios situacijos prigimtį bei į tai, kad teisė matytis su artimaisiais ir turėti galimybę stebėti televizijos programas yra aktuali visiems kalėjime esantiems asmenims, kurių laisvė apribota, Teismas pripažino, kad pareiškėjo padėtis kardomojo kalinimo metu iš esmės buvo panaši į laisvės atėmimo bausmę atliekančių kalinių.

Toliau Teismas nurodė, kad skirtingas vertinimas gali būti laikomas diskriminuojančiu, jei neturi objektyvaus ir pagrįsto pateisinimo, t. y., jei juo nėra siekiama teisėto tikslo arba neišlaikoma proporcingumo tarp taikomų priemonių ir siekiamo tikslo reikalavimų.

Šiuo atveju pareiškėjui buvo skirtas įstatymu reglamentuotas kardomasis kalinimas nuo 2001 m. rugsėjo 1 d. iki 2006 m. vasario 9 d. Pagal nacionalinį įstatymą kardomąjį kalinimą atliekantys asmenys turėjo teisę į 30 minučių pasimatymą su artimaisiais, o laisvės atėmimo bausmę atliekantys – net 2 valandas. Be to, pasimatymų periodiškumas ir galimybė tiesiogiai bendrauti su lankytojais priklausė nuo apsaugos lygio, taikomo atitinkamam laisvės atėmimo bausmę atliekančiam asmeniui, tuo tarpu visiems kardomąjį kalinimą atliekantiems asmenims buvo taikomos bendros taisyklės, nepriklausomai nuo to, koku pagrindu jiems buvo apribota laisvė.

Teismas, susipažinęs su teisiniu reguliavimu bei atsakovo argumentais, pripažino, kad šiuo atveju griežtesnis artimųjų vizitų laiko režimas kardomąjį kalinimą atliekantiems asmenims, kurie laikomi nekaltais iki teismo sprendimo, nebuvo objektyviai pateisinamas. Šis teisinis reguliavimas kritikuotas ir Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą.

Dėl draudimo tiesiogiai bendrauti su lankytojais Teismas sutiko su pastarojo Komiteto išvada, kad kartais šie ribojimai gali būti pateisinami, kai tai būtina siekiant

užtikrinti saugumą bei sklandų nusikalstamos veikos tyrimą. Tačiau šie tikslai gali būti pasiekiami ir kitomis priemonėmis, kurios nepaveiktų visų kardomąjį kalinimą atliekančių asmenų neatsižvelgiant į būtinumą. Tai būtų galima pasiekti, pavyzdžiui, įsteigus skirtingas sulaikymo kategorijas ar taikant skirtingas sulaikymo taisykles konkrečioms asmenims.

Toks aiškinimas yra suderinamas ir su įvairiais tarptautiniais dokumentais. Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 10 straipsnio 2 dalies a punkte nurodoma, kad „išskyrus ypatingus atvejus, suimti kaltinamieji laikomi atskirai nuo nuteistųjų ir jiems taikomas atskiras režimas, atitinkas jų, kaip nuteistų asmenų, statusą“. Pagal 1987 m. Europos kalėjimų taisykles, įkalintam asmeniui, kuris nėra pripažintas kaltu, galima taikyti tik tokios apimties apribojimus, kurie būtini sklandžiam baudžiamajam procesui ir institucijos saugumui. Galiausiai 2006 m. Europos kalėjimų taisyklių redakcijoje nurodyta, kad kardomąjį kalinimą atliekantys asmenys, nebent yra individualių kliūčių, gali matytis su šeimos nariais ar kitais asmenimis tokiomis pat teisėmis, kaip ir atliekantys įkalinimo bausmę.

Šiomis aplinkybėmis Teismas nusprendė, kad minėti pareiškėjui taikyti vizitavimo apribojimai buvo neproporcingi, todėl buvo pažeistas Konvencijos 14 straipsnis, taikant jį kartu su Konvencijos 8 straipsniu.

Kadangi pagal pareiškėjo sulaikymo metu galiojusias kardomojo kalinimo taisykles teisė žiūrėti televizijos programas ar klausyti radijo apskritai nebuvo reglamentuota, o įkalintiems asmenims tokios teisės, kaip kultūrinių ir mokomųjų užsiėmimų dalies įgyvendinimas buvo garantuojamas, Teismas taip pat pripažino, kad pažeistas Konvencijos 14 straipsnis taikant jį kartu su Konvencijos 8 straipsniu ir šioje dalyje.

Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 1 protokolo 1 straipsnio (nuosavybės apsauga) pažeidimo

Pareiškėjas taip pat skundėsi ir dėl jam tenkančios pareigos pusę pinigų, kuriuos jam siunčia artimieji, sumos skirti jo valstybei susidariusiai skolai padengti. Atsisakymas mokėti tokią įmoką būtų lėmęs jo teisės įsigyti prekes iš kalėjimo parduotuvės apribojimą. Pareiškėjo teigimu, tokie reikalavimai pažeidė jo teisę į nuosavybę.

Nesutikdamas su šiuo argumentu atsakovas teigė, kad Konvencijos 1 protokolo 1 straipsnis nebuvo pažeistas, nes valstybei nėra apribota teisė priimti tokius įstatymus, kurie užtikrintų, jog nuosavybė būtų naudojama taip, kad būtų apsaugotas viešasis interesas, užtikrintas mokesčių ir kitų rinkliavų ar baudų mokėjimas. Šio norminio reguliavimo tikslas - garantuoti, kad kalintys asmenys sumokėtų skolas valstybei. Pats teisės naudoti savo pinigus savo nuožiūrą apribojimas nebuvo neproporcingas, nes kaliniai aprūpinami maistu, rūbais, kitais daiktais ir paslaugomis, o papildomu finansavimu kaliniai susikurdavo tik geresnes negu standartinės gyvenimo sąlygas.

Šiuo klausimu Teismas priminė, kad Konvencijos 1 protokolo 1 straipsnis iš esmės saugo asmens teisę į nuosavybę ir bet koks šios teisės apribojimas turi atitikti teisėtumo principą, o taikomos priemonės turi būti tinkamos ir proporcingos siekiamiems tikslams. Pareiškėjui buvo leidžiama naudoti pinigus iš savo sąskaitos maisto ar kitoms prekėms kalėjime įsigyti tik tuo atveju, jei šiems tikslams išleidžiamai sumai lygią pinigų sumą jis skirdavo registruotos skolos valstybei gražinimui. Tai neabejotinai buvo nuosavybės teisės įgyvendinimo apribojimas. Tačiau šis ribojimas buvo pagrįstas nacionaliniu įstatymu, o aptariamą skolą gražinimas neabejotinai pateko į viešojo intereso sąvokos, kaip ji apibrėžta Konvencijos 1 protokolo 1 straipsnyje, sritį. Vertindamas, ar išlaikytas balansas tarp taikomos priemonės ir siekiamų tikslų, Teismas pažymėjo, kad valstybės narės turi plačią diskreciją nuspręsti pačios, kokiomis priemonėmis išieškoti skolas bei ar pasekmės yra pateisinamos būtinybe apsaugoti viešąjį interesą.

Teismas pabrėžė, kad šioje byloje pareiškėjui nuosavybės teisė buvo apribota, o ne atimta. Be to, net jei ir asmuo nevykdė jam nustatytos pareigos atlyginti skolą, jam buvo suteikta teisė naudoti turimas pinigines lėšas asmeninėms išlaidoms medicinos ar sanitarinėms reikmėms, korespondencijos išlaidoms apmokėti ar kitiems mokesčiams bei rinkliavoms sumokėti. Todėl Teismas nusprendė, kad minėtas nuosavybės teisės apribojimas nebuvo neproporcingas, todėl Konvencijos 1 protokolo 1 straipsnis nepažeistas.

Teismas priteisė pareiškėjui 9 000 eurų neturtinės žalos bei 600 eurų išlaidų atlyginimą.

4.5. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. gruodžio 13 d. sprendimas byloje

Kanagaratnam ir kiti prieš Belgiją (pareiškimo Nr. 15297/09)

Šioje byloje Europos Žmogaus Teisių Teismas konstatavo, kad buvo pažeistas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 3 straipsnis (kankinimo uždraudimas) dėl trijų vaikų, bet nepažeistas Konvencijos 3 straipsnis dėl vaikų motinos, pažeista Konvencijos 5 straipsnio 1 dalis (teisė į laisvę ir saugumą) dėl visų pareiškėjų. Apžvelgiamoje byloje buvo sprendžiamas klausimas dėl mažamečių vaikų sulaikymo ir apgyvendinimo kartu su motina vaikams nepritaikytose patalpose.

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjai *Renuka Kanagaratnam* ir trys jos vaikai (gimę atitinkamai 1996 m., 1998 m. ir 2001 m.), tamilų kilmės Šri Lankos piliečiai, 2009 m. sausio mėn. atvyko prie Belgijos valstybės sienos iš Kongo Respublikos ir tą pačią dieną paprašė

prieglobsčio bei papildomos apsaugos, kuri suteikiama asmenims, neturintiems pabėgėlio statuso, tačiau kurių saugumui grėstų pavojus gimtojoje šalyje. Remiantis Belgijos įstatymais, reglamentuojančiais užsieniečių į šalį atvykimo, gyvenimo bei išsiuntimo iš šalies sąlygas, pareiškėjai į šalį nebuvo įleisti ir nuspręsta juos grąžinti tuo pagrindu, jog vaikų motinos pateiktas pasas buvo suklastotas.

Tą pačią dieną Užsieniečių reikalų tarnyba nusprendė, kol bus nagrinėjamas pareiškėjų prašymas dėl prieglobsčio, patalpinti šeimą į uždara užsieniečių tranzito centrą, skirtą neteisėtai į šalį atvykusiems asmenims. Šeima kreipėsi į teismą dėl paleidimo iš šio centro, tačiau nesėkmingai.

R. *Kanagaratnam* apklausų metu teigė, kad Šri Lankoje 2001–2006 metais policija buvo ją suėmusi bei apklaususi tris kartus dėl jos įtariamo bendradarbiavimo su separatistų grupuotėmis. Bijodama būti areštuota dėl savo kilmės, pareiškėja 2008 m. gruodžio mėn. nusprendė palikti Šri Lanką.

2009 m. vasario mėn. pareiškėjų prieglobsčio ir apsaugos prašymai buvo atmesti dėl juose nurodytų duomenų patikimumo trūkumo. Kai pareiškėjus informavo apie sprendimą išsiųsti į Kongo Respubliką, R. *Kanagaratnam*, bijodama nežmoniško elgesio grįžus į Kongą, o galiausiai – ir į Šri Lanką, paprašė Europos Žmogaus Teisių Teismą taikyti laikinąsias apsaugos priemones. 2009 m. kovo 20 d. Teismas nusprendė sustabdyti išsiuntimo iš šalies procesą iki 2009 m. balandžio 20 d. Šis terminas buvo pratęstas dar vienam mėnesiui, kai šeima atsisakė lipti į lėktuvą. Šeima liko sulaikymo centre laukiant jų išsiuntimo pagal nacionalinę teisę. Kadangi pirminis šeimos sulaikymo terminas baigėsi, Užsieniečių reikalų tarnyba dar kartą svarstė prašymą dėl prieglobsčio ir vėl nusprendė neįleisti pareiškėjų į Belgiją bei išsiųsti juos į Kongą. Buvo pratęstas ir šeimos sulaikymo tranzito centre terminas.

Po dar vieno prašymo pareiškėjai galiausiai buvo paleisti pagal Užsieniečių reikalų tarnybos 2009 m. gegužės 4 d. sprendimą, t. y. po to, kai 2009 m. kovo 23 d. buvo paduotas ir svarstomas antras pareiškėjų prašymas dėl prieglobsčio. 2009 m. rugsėjo mėn. Generalinė pabėgėlių ir asmenų be pilietybės tarnyba suteikė pareiškėjams pabėgėlių statusą.

Neoficiali sprendimo apžvalga

Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 3 straipsnio (kankinimo uždraudimas) pažeidimo dėl vaikų

Teismas nurodė, kad jis jau anksčiau du kartus pripažino, kad Belgija pažeidė Konvencijos 3 straipsnį dėl nepilnamečių sulaikymo uždare centre. Teismas pažymėjo, kad pareiškėjai nagrinėjamoje byloje beveik keturis mėnesius buvo laikomi centre, kurį Teismas yra pripažinęs netinkamu vaikams, nes sulaikymo sąlygos jame pražūtingos jų būsenai ir vystymuisi. Teismas pažymėjo, kad šiuo atveju buvo ypač svarbu atsižvelgti į vaikų pažeidžiamumą, nes jie jau buvo paveikti gimtojoje šalyje vykusio pilietinio karo. Šis vaikų pažeidžiamumas išaugo dar labiau,

kai tik atvykus į Belgiją jie buvo areštuoti ir patalpinti uždareme užsieniečių tranzito centre.

Nepaisant to, kad vaikai visą laiką praleido kartu su motina, Belgijos sprendimas uždaryti pareiškėjus į centrą turėjo sukelti vaikams nerimo, nepilnavertiškumo jausmą bei riziką dėl vaikų tolesnio vystymosi. Todėl teismas konstatavo, kad vaikai patyrė kankinantį bei nežmonišką elgesį, ir tai pažeidė Konvencijos 3 straipsnį.

Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 3 straipsnio (kankinimo uždraudimas) pažeidimo dėl vaikų motinos

Teismas pripažino, jog vaikų motina buvo susirūpinusi, nerami bei nusivylusi dėl nesugebėjimo tinkamai atlikti motinos pareigų ir bejėgiškumo apsaugant savo vaikus nuo sulaikymo bei sulaikymo atlikimo gyvenamųjų sąlygų. Tačiau Teismas, atsižvelgdamas į faktą, kad motina visą laiką galėjo būti su savo vaikais, nusprendė, kad pažeidimo sunkumas nepasiekė Konvencijos 3 straipsnyje numatytų minimalių ribų. Teismas konstatavo, kad Belgija nepažeidė Konvencijos 3 straipsnio dėl vaikų motinos.

Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 5 straipsnio 1 dalies (teisė į laisvę ir saugumą) pažeidimo

Pasisakydamas dėl pareiškėjų teiginio dėl Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies pažeidimo, Teismas, atsižvelgdamas į tai, kad mažamečiai vaikai buvo patalpinti į uždara užsieniečių centrą, kuris pritaikytas suaugusiems užsienio valstybių piliečiams, patekusiems į šalį neteisėtu būdu, ir kuriame gyvenimo sąlygos akivaizdžiai nepritaikytos ypatingai pažeidžiamiems vaikams, pripažino, jog Belgija nesinėmė pakankamų priemonių vaikų teisei į laisvę užtikrinti.

Svarstydamas, ar buvo pažeista vaikų motinos teisė į laisvę ir saugumą, Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad jos sulaikymo terminas buvo pratęstas nuo kovo mėn. pabaigos iki gegužės mėn. pradžios, nors tuo metu jau vyko antrojo prieglobsčio prašymo svarstymas. Taip pat, atsižvelgiant į ilgą sulaikymo laiką netinkamomis šeimos gyvenimui sąlygomis, Teismas nusprendė, kad buvo pažeista ir vaikų motinos teisė į laisvę.

Šiomis aplinkybėmis Teismas konstatavo, kad buvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio 1 dalis dėl visų pareiškėjų ir už visus nustatytus pažeidimus įpareigojo Belgiją sumokėti pareiškėjams iš viso 46 650 eurų neturtinės žalos atlyginimą.